

LANDA GOROSTIZA, JON MIRENA, "Terrorismo-delituak eta espetxeetako esparruan egindako azkeneko lege-aldaketak (1996-2004): eredu-ziaboga eta norabide-zuzenketak. Nora goaz?", Academia Vasca de Derecho-Zuzenbidearen Euskal Akademia (AVD-ZEA) 7 (2005), 39-59.

**TERRORISMO-DELITUAK ETA ESPETXEETAKO ESPARRUAN
EGINDAKO AZKENEKO LEGE-ALDAKETAK (1996-2004): EREDU-
ZIABOGA ETA NORABIDE-ZUZENKETAK. NORA GOAZ?**

Jon-Mirena LANDA GOROSTIZA Irak. Dok.

Zuzenbide Penaleko Irakasle Titularra

Zuzenbide Fakultatea (Leioa)

Euskal Herriko Unibertsitatea (UPV-EHU)

ABSTRACT. En el presente estudio se persiguen dos objetivos con relación a las modificaciones de índole penitenciario más recientes en materia de delitos de terrorismo: el primero, presentar el estado actual sobre las cuestiones más debatidas por la jurisprudencia y la evolución de la Instrucciones de la Dirección General de Instituciones Penitenciarias – *DGIP*-; y, el segundo, hacer una exposición crítica del nuevo modelo de ejecución penitenciaria que las reformas entrañan.

SARRERA

1. Ez da batere erraza 1996tik 2004ra egin diren lege-aldaketen gaineko balorazioari taxuz ekitea zuzenbide penaleko esparrura geure burua murriztuko bagenu ere. Izan ere bai zenbatekotasunaren ikuspegitik, bai nolakotasunaren ikuspegitik aldaketa asko eta sakon-sakonak gertatu baitira. Gainera lehen hurbilketaren ondorioz egin ohi diren balorazio orotarikoak aski urgariak izan dira orain arte. Hemen eta orain egin nahi duguna, hortaz, zigor zuzenbideko esparruan gertatu diren aldaketa guztien azterketa ez, baizik eta

espetxeetako esparruan egin direnena besterik ez da izango. Eta horren barruan –are zehatzago- terrorismo-delituak dagozkienetan jardungo dugu¹.

2. Lanaren izenburuak berak aditzera ematen duenez, espetxeetako esparruan eredu-aldaketa, erabateko *ziaboga* gertatu da. Indibidualizazio zientifikoaren sistema alboratu egin du legegileak eta hori delitu-mota guztietan eta astuntasun guztietakoetan hala izan bada ere, terrorismo-delituak are nabarmenagoa dugu. Lehengo ereduaren ordean, labur-labur esanda, askatasuna nola edo hala ekartzen duten erakunde juridikoak jokoan utzi nahi ditu eredu berriak, behin espetxealdia kondenaturik barneratuak denbora eraentza itxian –eta ez eraentza irekian edo baldintzapeko askatasunean- pasa dezan. Espetxealdia betearazteko tratamenduaren gradurik leunenak (hirugarrena eta laugarrena alegia) indargabetzarekin batera, espetxealdiaren iraupena bera ere nabarmen luzatu da, gaur egun 40 urte arteko espetxealdia, *benetako eta oso-osorik* eraentza itxian betearazteko modukoa, posiblea delarik.

Eredu-aldaketa, *ziaboga*, legetan ez ezik, errealitate juridikoan ere gauzatzen hasia da honez gero, Espetxeetako Erakunde Zuzendaritza Orokorra (*Dirección General de Instituciones Penitenciarias –DGIP- izenekoak*) emandako hiru Instrukzioek² argi asko erakusten duten bezala. Aipatu instrukzioak gainera oso denbora laburrean bata bestearen atzetik onartu dira eta zenbait arazo juridiko eta interpretazio-alderdi garrantzitsuetan iritzi-

¹ Izan diren aldaketen artean, batez ere 7/2003ko Lege Organikoa, zigorren betetze oso-osokoa eta benetakoari buruzkoa (*cumplimiento íntegro y efectivo de las penas*) aztergai nagusia izango da. Jakin badakigu bestelako legeak (hala nola 1/2003 Lege Organikoa; 5/2003 Lege Organikoa; 6/2003 Lege Organikoa eta, zati batean, 15/2003 Lege Organikoa) kontuan ez hartzeak ikuspegia murrizten duela, terrorismo-delituak eragina ere badutelako. Era berean 20/2003 Lege Organikoa kontuan edukitzekoa izan zitekeen, dagoeneko 2/2005 Lege Organikoaren bitartez indargabeturik izan ez balitz. Lege hauei buruzko azterketa orohartzailea kontsutatu nahi izanez, ikusi LANDA GOROSTIZA, Jon-Mirena, "En torno a las últimas reformas penitenciarias. Con especial atención al tratamiento de conductas delictivas de terrorismo", *Derechos, libertades y razón de Estado (1996-2005)*, Lete, Pamplona-Iruña, 2005 (prentsan).

² **Instrucción 9/2003** de 25 de julio. Indicaciones para la adecuación del procedimiento de actuación de las Juntas de Tratamiento a las modificaciones normativas introducidas por la Ley Orgánica 7/2003, de 30 de junio, de medidas de reforma para el cumplimiento íntegro y efectivo de las penas. **Instrucción 2/2004** de 16 de junio. Modificación sobre la I. 9/2003, para la adecuación del procedimiento de actuación de las Juntas de Tratamiento a las modificaciones normativas introducidas por la LO 7/2003, de 30 de junio, de medidas de reforma para el cumplimiento íntegro y efectivo de las penas. **Instrucción 2/2005** de 15 de marzo. Modificación sobre las Indicaciones de la I. 2/2004, para la adecuación del procedimiento de actuación de las Juntas de Tratamiento a las modificaciones normativas introducidas por la Ley Orgánica 7/2003, de 30 de junio, de medidas de reforma para el cumplimiento íntegro y efectivo de las penas.

aldaketa erabatekoak gertatu ere. Izan ere, arrazoi politiko hutsak gorabehera³, jurisprudentziak legeak aplikatzeko zuzenketa nabarmenak sartu ditu hasiera batetik eta horrek ere eragin du instrukzio ildo batzuk aldatu beharra.

Lan honetan zehar ikusiko dugun bezala, instrukzioetan gertatutako aldaketak baita epaileek kontuan hartzea behartu duten interpretazio-aldaketak ere garrantzi handikoak izan arren, ez dute espetxeetako eredu-*ziaboga* auzitan jarri. Lege-aldaketak indarrean sartu direnez geroztik izandako eztabaida juridikoak berme-arazoekin zerikusia du: legeak aplikatzeko orduan zein kasu eraginda gertatu behar ziren, bai denboraren ikuspegitik (legeen atzera eragingarritasuna) bai ikuspegi materialetik (zein zigorrekin aplikatu behar zaie segurtasun-epea izenekoa, esaterako), eztabaidagai nagusia izan da eta horren inguruan izandako bilakaera interpretatiboaren berri ematea merezi duela uste dugu. Baina hasieratik ere argi izan dezagun horrek ez duela eredu-*ziaboga* zuzendu ezta espetxeetako ereduaren gaineko azkeneko oinarritzko aldaketa susmopean jarri ere.

3. Lan honen helburua, hortaz, bikoitza da. Batetik, espetxeetako esparruan gertatu diren aldaketa garrantzitsuenen berri eman nahi dugu eta horren ildotik aldaketok betearazteko orduan izan diren arazo interpretatiboak nabarmentzea eta azaltzea ere. Izan ere Espetxeetako Erakundearen Zuzendaritza Orokorra emandako instrukzioak eta Tratamendu-Batzordeak aurrera eramanez dituen lana, Espetxeetako Zaintza-epaileek eta Entzutegiek zuzendu dute behin baino gehiagotan eta horrek eragin duen bilakaera interpretatiboa gaur egun zertan dagoen argitu beharra baitago. Baina, bestetik, lan honen beste helburua, terrorismo-delituen gainean eraikitzen ari den betearazteko ereduaren kritikak eta etorkizuenan nola eraiki beharko zen proposatzea izango da. Orain arte erabili dugun itsasoko irudiari heldurik, norabide aldaketak egon badira ere espetxeetako eredu-*ziabogak* hortan darrai. Baina *ziabogak* nora eramaten gaituen oraindik ez dago batere argi. Urteetan zehar ez da zalantza teorikorik izan, presoaren gaineko tratamendua planteatzerakoan birgizarteratzea edo birtxertatzea helburu nagusia zenik. Galdera, orduan, bada: horrek

³ Jakina denez, 7/2003 Lege Organikoa, zigorren betearazpen oso-osokoa eta benetakoari buruzkoa, PP alderdi politikoa Espainiako Gobernuan zegoenean onartu zen eta Espetxeetako Erakundearen Zuzendaritza Orokorra hura interpretatzeko eta betearazteko lehenengo instrukzioa eman zuen. Bigarren eta hirugarren instrukzioak, ordea, PSOE alderdia gobernuan sartu eta gerokoak dira.

oraindik ere balio al du hain zuzen ere terrorismo-delituentzat? Gaur egun, lege-aldaketak kontuan harturik, birgizarteratzea al da espetxe barruko tratamendua antolatzeko ardatza eta gakoa?

Galderok funtsezkoegiak dira ehuneko ehun erantzun ahal izateko. Lan honetan zehar galdera nagusiaren inguruan arituko gara kritikak eta iradokizunak egiten. Sortzen ari den espetxeetako eredu-berriak, gainera, lotura zuzeneko du esparru juridiko-penalean gertatzen ari den eredu-aldaketa estrukturalarekin. Ez da gutxi izango, gure aburuz, eztabaida politiko-kriminal nagusiak espetxeetako esparruan duen isla begi-bistakoa egitea. Horrek, zeharkako eran bada ere, terrorismo-delituen gaineko espetxeetako eredu nola ez den izan behar eta nola izan beharko zen argitzen joateko balio beharko luke.

1. LEGE-ALDAKETAK ETA NORABIDE-ZUZENKETAK

1.1. Espetxeetako aldaketak: segurtasun-epea, zigorren betearazte benetakoia, erantzukizun zibila eta elkarlana terrorismo-delituetan.

1. Espetxeetako esparruan izandako lege-aldaketak (7/2003ko LO-Lege Organiko-ak batez ere) badu helburu argia: askatasunera eraman dezaketen erakunde juridikoak ahalik eta gehien jokoaz kanpo uztea. Horretarako bi ildo nagusi edo bi aldaketa-estrategi ezberdin jorratzen dira: lehenengoa, delitu guztietarako –ez soilik terrorismo kasuetan hortaz-ezartzen diren betekizunak are zorrotzasun handiagoz eratzea eta, bigarrena, terrorismo-delituetan (baita antolatutako delitugintzaren kasuan ere) betekizun berriak sortzea. Lehenengo strategiaren barruan hurrengo aldaketak kontuan hartu behar dira: segurtasun-epe berria, bost urte baino gehiagorako espetxealdi-zigorretan ezartzen dena eta hirugarren gradua –edo eraentza irekia- lortzea atzeratzen duena (36.2 artikulua berria, Zigor Kodekoa); zigorrak *benetan* betearazteko eraentza berria (78 artikulua berria, Zigor Kodekoa), zigor batzuk batera pilatzen direnerako bai eraentza irekia, bai askatasun baldintzatua, bai espetxeetako onurak, bai eta baimenak ere, lortzeko epe-neurketa berezia ezartzearen bitartez, aipatu erakundeak martxan jartzea nabarmen –edota betiko- atzeratzen duena; eta, azkenik, erantzukizun zibila ordainduta edukitzeko betekizun berria, eraentza irekia edota

baldintzapeko askatasuna lortzeko ezinbestekoa dena (72.5 artikulua berria, Espetxeetako Lege Organiko Orokorrekoa).

Aipatu betekizunak delitu guztietan kontuan hartzekoak dira lege-aldaketaz geroztik baina, orain ikusiko dugun bezala, terrorismo-delituetan berezitasun batzuk topatzen ditugu betekizunon zorrotasuna areagotzen dutenak. Horien alboan espetxeetako lege-aldaketok beste betekizun berezia ekarri dute terrorismo-delituentzat bakarrik eragingarria dena: jarduera deliktiboak bertan behera uztearekin batera autoritateekin elkarlan aktiboan datzana hain zuzen ere.

Estrategia bateko zein besteko aldaketok zehatzago deskribatzea merezi du, horien gainean izan diren eztabaidak baita benetan duten esanahia ere ulertu eta balioztatu ahal izateko.

2. Segurtasun epe berria (ZK 36.2 art.). Xedapen berri honen arabera, bost urte baino gehiagorako espetxealdi zigorrera kondenatua izan denak ez du tratamenduaren hirugarren gradua eskuratzetik izango zigorraren erdia pasatu artean. Arau orokorra orduan hurrengo hauxe bada: delitu astunetan zigorraren erdia eraentza itxian betearaziko da delitua edozelan izanik ere.

Arau orokorraren ondoan salbuespenezko sahiesbide bat ematen du legegileak segurtasun-epea alboratzeko aukera ahalbidetzen duena. Alegia: Zaintza-epaileak, erregimen orokorra ezarri *ahalko* du, zioak emanez, Ministerio Fiskalari, Espetxeetako Erakundeei baita gainerako alderdiei ere entzun ondoren. Segurtasun-epea alde batera uzteko erabakia hartu ahal izateko, ordea, birsartzearen aldeko iragarpen bakoiztua, alde zuzentzekoa, egon behar da eta, hala denean, erruztatuaren inguruabar pertsonalak ere baloratu beharko dira.

Nabarmenezkoa da, beste behin ere, segurtasun-epea lege-aginduz automatikoki ezartzekoa dela (arau orokorra) eta bakar-bakarrik, salbuespenez, zaintza-epaileak erabakiari atzera-buelta eman liezaiokeela, horretarako Espetxeetako Tratamendubatzaordeak eman behar duen birsartzeko iragarpena ezinbesteko betekizun nagusia dugula.

Segurtasun-epe berriaren betekizunak delitu guztietan ikaragarriko eragina izango du, baina terrorismo-delituetan –baita antolatutako delitugintzaren kasuetan ere– areago, legez kasuotan 36.2 artikulua berak epea bertan behera uzterik ez dagoela aldarrikatzen duelako. Terrorismo-delituetan segurtasun-epea automatikoki ezarriko da, besteetan bezala, baina ez Zaintza-epaileak, ez inork, ezin dute eraentza orokorra inolaz ere ezarri, legearen borondatea kasu hauetan inongo salbuespenik ez egitea delako. Segurtasun-epea, hortaz, ezarri eta bete egingo da *ex legem* eta, demagun, birsartzearen aldeko iragarpen bakoiztua balego ere.

3. Segurtasun-epearen kasuaren antzera, legegileak delitu guztietarako betekizun arruntean ñabardura berezi bat gaineratu du **delitu astun xamarrek pilatzen diren erregimen juridikoan**. Kasu honetan ez dira eragiten bost urte baino gehiagorako espetxealdi-zigorra duten delitu astunak, baizik eta delitu batzuen kondenak batera gertatzean muga objektibo jakin batzuk gainditzen dituzten delitu-pilaketak. ZK (Zigor Kodea) 78 artikulua izan bazen, 1995eko Zigor Kodea onartu zenez geroztik: berrikuntza, hortaz, xedapen hura askoz gehiago gogortzean datza.

Abiapuntu berbera da lehen eta orain: 78 artikulua bakarrik jar daiteke martxan baldin eta benetan ezarri beharko diren espetxealdiaren urte-kopurua eta epaian ezarri zena nabarmen ezberdinak badira: alegia, bete behar dena –epaian ezarri zen kondena nominalarekin alderaturik– erdia baino gutxiago denean. Esandakoa ulertzeko gogoratu beharra dago, delitu-pilaketa errealean zigorrren metaketa aritmetiko hutsak ez, baizik eta metaketa juridikoak agintzen duela: alegia, zigor batzuk ezarriz gero (esaterako 20, 10 eta 5 urteko espetxealdiak) ez da besterik gabe gehitzen (35), azkeneko zigorra kalkulatzeko. Muga objektibo eta gaindiezin batzuk kontuan eduki behar dira: hala nola, 20 urte baino gehiago (edo, salbuespenez, 25, 30 edo 40) ez dela beteko edota zigorrik astunenaren hiru halakoa baino gehiago ez dela betearaziko. Epaian zigorrak, guztiak, ezartzen dira, baina gero aipatu metaketa juridikoaren mugak martxan jar daitezke eta benetako kondena murriztu. 78 artikuluaaren abiapuntua epaian ezarritako espetxe-urte kopuru nominalaren eta metaketa juridikoaren ondorioz ateratzen denaren arteko alde nabarmenean dago.

Aipatu abiapuntua gertatuz gero, alegia azkenik ezarritako kondena epaietan ezarritakoaren erdia baino gutxiago balitz, 78 artikuluaen xedapena hurrengoan datza: bai hirugarren gradua, bai askatasun baldintzatua, bai irteteko baimenak, bai eta espetxeetako onurak ere, emateko orduan, neurketa-erreferentzia ez dela izango, betearazi behar diren urte-kopuruarena, epaietan ezarri zireneka baizik. Beraz epaietan ezarritako urte-kopuru nominala oso altua izanez gero, 78 artikuluaen ondorioz aipatu erakunde juridikoak praktikan behin betiko blokeaturik gertatuko lirateke, barneratuak askatasun-erregimenik edo irteteko baimenik espetxealdi osoan zehar lortzerik izango ez duelako.

Abiapuntu berbera bada ere, aldaketak nabarmenak dira terrorismo-delituei (eta antolatutako delitugintzari) dagokienez⁴ eta horiek areago gogortzen dute berez salbuespenezkoa den sistema hau. Lehenik eta behin, *benetako betearazpen sistema berezia* legez automatikoki martxan jartzen da (arau orokorra), epaile edo auzitegien erabakimenetik at alegia.

Bigarrenik, erregimen bereziak *ex legem* ezarrita, ez du ia atzera-bueltarik: beste delituen kasuetan zaintza-epaileak 78 artikuluaen sistema zorrotza alboratzeko erabakia har dezakeen arren –salbuespenez bada ere-, terrorismo kasuetan ez da salbuespena egiteko ia modurik. Eta "ia" diogu, zeren eta hirugarren graduaren kasuan edota askatasun baldintzatuaren kasuan betearazpen sistema zorrotza alboratzekoa izan baititeke kondena agortzeko bostena edo zortzirena falta denean. Teoriaz beraz 32 edo 35 urte bete ondoren (40 urtekoa orain da-eta, betetzeko kopuru gorena), zaintza-epaileak kontsidera lezake ea hirugarren gradua edo askatasun baldintzatua salbuespenez ematekoak diren, horretarako gizartean birsartzearen aldeko iragarpen bakoiztua egon beharko delarik.

Zailtasunik gabe uler litekeenez, sistema berezia alboratzeko aukera sinbolikoa eta lortezina besterik ez da.

⁴ Terrorismo-delituei 78 artikuluko bi erregimen ezberdin aplikatu ahal zaizkie: bata, bi terrorismo-delitu edo gehiago egin direnean eta horietako batek, behintzat, 20 urte baino gehiagoko espetxealdi-zigorra aurrikusten baldin badu. Izan ere, kasu horretan delitu-pilaketa egiteko muga objektiboa 40 urtekoa izango da-eta eta horren ondorioz *ex legem* aplikatu beharko da zigorrak betearazteko sistema berezia. Bestea, ordea, martxan jarriko zen ZK 76 artikuluko muga objektibo salbuespenezkoak (76 a, b, c, edota d) ezartzerik ez dagoenean. Guk aurrerantzean lehenengo kasuari aipamena egingo diogu.

Hirugarrenik, neurketa-sistema zorrotzagoaren ondorioak orain askoz zabalagoak dira terrorismo zein bestelako delituentzat, izan ere ZK 78 artikulua zaharrak askatasun baldintzatua eta espetxeetako onurak eragiten bazituen ere, orain, horietaz gain, hirugarren gradua eta irteteko baimenak ere indargabeturik gerta daitezke-eta. 78 artikulua, hortaz, tratamendua betetzeko askatasun-erregimenak ixtearekin batera, komunikazio arruntetarikozko batzuk –irteteko baimenak- ezinezko bihurtzen ditu.

Bost urte baino luzeagoak diren terrorismo-delituen kasuetan segurtasun-epe automatikoa eta bihurtezina zegoen bezala (ZK 36.2 art.), ZK 78 artikulua are astunagoak diren delitupilaketetan oraindik are zorrotzagoa den beste segurtasun-epe antzerakoa ezarri du, erdia ez baizik eta ia espetxealdi oso-osoa eraentza itxian betetzera eramango duena.

4. Orain arte aipatu bi aldaketak delitu astun edo oso-astunetara murrizten ziren. Espetxeetako Lege Organiko Orokorreko 72.5 artikulua aurrakusten duenak, ordea, delitu guzti-guztietara zabaltzen du bere eragina. Gainera ez du terrorismo-delituen kasuetan *ad hoc* lege-arauketarik sortzen. Hirugarren gradua –eta baldintzapeko askatasuna- lortzeko betekizun berria eta *unibertsala* (delitu guztietarakoa) dugu baina baita ere terrorismo-delituen kasuetan eskatzekoa.

Betekizun berriak **erantzukizun zibila ordainduta egon behar** duela eskatzen du, tratamenduaren gradu-sailkapenean aurrera egin nahi izanez gero, izan ere ez baita, bestela, gizartean birsatzearen aldeko iragarpen bakoiztua emango.

Betekizuna ildo politiko-kriminal berri baten ondorioa da: alegia, biktima eta biktimaren beharrezko kontuan hartzean datzanarena. Eta hori, gehiago zehaztu barik, ez dago txarto: kontrakoa baizik, doktrina zientifikoak berak nabarmendu duen bezala. Gure kasuan onartzekoa ez eta bai kritikatzekoa dena, da, ordea, ildo politiko-kriminal horri eman zaion lege-arauketa zehatzak ahultasun tekniko ugari dituela. Gero itzuliko gara betekizun honen interpretazio arazotara.

5. Orain arte aipatu betekizun berriak edo lege-aldaketak terrorismo-delituetan bere eragina zabaltzen bazuten ere, delitu guztietara ere aplikatzekoak ziren, gehienetan ordea zorroztasun txikiagoz. Baina bada oraindik aipatu gabe utzi dugun azkeneko aldaketa terrorismo-delituei –baita antolatutako delitugintzari ere- besterik ez zaiena ezarriko: **autoritateekin elkarlan aktibo** egin beharrean datzana hain zuzen ere (**Espetxeetako Lege Organiko Orokorreko 72.6 art.**)⁵. Betekizun hau, hortaz, esparru deliktibo hauentzako lege-arauketa guztiz *ad hoc* dugu, baina, horren barruan terrorismo-delitu guztiak –alegia astuntasuna edozelangoa izanik ere- eraginda gertatzen dira.

Betekizun berezi honek, lehenik eta behin, delitugileei helburu eta bide terrorista bertan behera uzteko eskatzen die hirugarren gradua edota baldintzapeko askatasuna lortu nahi izanez gero. Baina, bigarrenik, horrezaz gain, agintariekin elkarlanean modu aktiboan jarduteko ere galdatzen du legeak. Alegia: agintariekin elkarlanean modu aktiboan aritu behar da, talde terroristaren beste delituak sahiesteko; edo bere delituaren ondoreak arintzeko; edo beste terrorismo-delituen erantzule identifikatu, harrapatu edo prozesatzeko, edo frogak eskuratzeko; edo taldeen jarduera edo jarraipena sahiesteko.

Ikusten den bezala, autoritateekin egin beharreko elkarlana modu zehatzegian deskribatzen da, hainbat eta hainbat irizpide pilatzearen bitartez, logika juridiko –eta ez juridiko- ezberdinetako edukietan oinarriturik: hala nola, bide terroristak eta helburuak nahastuz edo jarduera deliktiboa bertan behera uztea eta taldekidearen salaketa maila berberean jarriz.

Baina orain artekoa gutxi balitz, Espetxeetako Lege Organiko Orokorreko 72.6 artikulua xedatutakoa frogatzeko bide berezia ere proposatzen du: hau da, nola eta noiz joko da betetatzat elkarlaneko betekizuna? Legearen arabera, egiaztatze moduak hauek izan daitezke: jarduera deliktiboari uko egiten zaiela eta indarkeria bertan behera uzten dela beren beregi aldarrikatzea; biktimei barkamena beren beregi eskatzea; eta <<txosten teknikoek>> esatea, erakunde terroristarekin eta "inguruko" ("entorno") beste elkarte eta talde ez-legezkoen jarduerekin lotura hautsi dela.

⁵ Baldintzapeko askatasunari buruzko arauketan, Zigor Kodeko 90 artikuluan hain zuzen, errepikatzen dena.

Elkarlaneko betekizuna deskribatu dugun bezalako edukiz betetzeak gizartean birsartzeko printzipioa bera kolokan jartzen du. Baina betekizuna baieztatzeko legeak ematen duen bideen atzean *diagnostiko ideologikoaren* itzala nagusitzen da, elkarlanaz haratago terroristek erakusten omen duten <<arriskugarritasun ideologikoa>> benetako helburu bihurtzen delarik.

6. Aurkeztutako lege-aldaketek espetxealdia betearazteko eredia eta oinarrian eduki beharko lituzkeen konstituzio-printzipioak auzitan jartzen ditu. Legea ezartzerako orduan, ordea, bestelakoak izan dira foroan egondako eztabaidagaiak. Eta horiek dira, hurrengo atalean, aurkeztu nahi ditugunak, bukaeran printzipio eta ereduaren gai nagusira berriro ere itzultzekoak izango bagara ere.

1.2. Lege-aldaketak ezartzea: "norabide-zuzenketak"

1. Espetxeetako Erakundeen Zuzendaritza Orokorrek izan duen lege-aldaketen interpretazio-bilakaerak, batetik, eta, bestetik, Jurisprudentziak (Zaintza-epaileen erabakiak kontrolatzeko Probintzia Auzitegienak alegia), berme-arazo batzuk izan dituzte legeon ezarpenaren eztabaida juridikoaren erdi-erdigunean. Legeak aplikatu nahi ziren moduek askatasunen edozein Estaturen printzipio nagusiak urratzen zituztenez gero, Epaileek zuzenketak sartu eta behartu dituzte eta gainera arrakastaz Espetxeetako Administrazio berak honez gero aipatu norabide berriak onartu dituen neurrian. Ikus ditzagun, hiru puntu nagusi, besterik ez.

2. Agian hasiera batetik eztabaida gehien sortu zuen puntuetako bat xedapen batzuen atzera eragingarritasunari dagokiona dugu. Izan ere 7/2003ko LOaren aldi baterako xedapen bakarrak zera ezartzen baitzuen: hirugarren gradu eta baldintzapeko lege-aldaketa berriek (erantzukizun zibileko eta elkarlaneko betekizunak: Espetxeetako LO Orokorreko 72.5 eta 6 artikulua alegia) atzera eragina izango zutela. Beraz xedapen batzuen atzera eragina aldarrikatzen zen baina ez, ordea, egin ziren aldaketa guztiena eta hori bi zentzutan: batean, segurtasun-epa (ZK 36.2 art.) eta zigor-pilaketak betearazteko erregimen berezia (ZK 78 art.) atzera eragingarritasunetik kanpo gertatzen zirelako; eta bestean, atzera eragina

aitortzen zen kasuetan ez zelako erabatekoa. 7/2003ko LOa indarrean sartu eta hurrengo egunetik aurrerako sailkapenei besterik ez zitzaizkien hirugarren eta laugarren graduetakoa betekizun berriak ezarriko, une horretara arte egindako sailkapenak berrikusi barik alegia.

Zatikako atzera eragingarritasun honen aitortpenak badu bere oinarria Konstituzio Auzitegiaren doktrinan, hain zuzen Espainiako Konstituzioaren (EK) 9.3 artikulua gainezkoan⁶. Aipatu artikulua, besteen artean, xedapen zehatzaile eta eskubidemurriztaileen atzera eragina debekatzen du. Konstituzio Auzitegiaren esanetan atzera eragiteko debekua hura ñabarduraz interpretatu beharra dago: atzera eragiteko debekua erabatekoa da *-benetako atzera eragitea-* dagoeneko gertatu diren egoeratarako xedapen zehatzaileak aplikatu nahi direnean. Egoera juridikoa, gure kasuan esaterako hirugarren gradua aplikatu izana, gertatu denean, xedapen zehatzaile berriak ezingo luke atzera eraginik izan. Gure kasuan, hortaz, sailkapena gertatu bada ezin da berrikusi xedapen murriztaile berriaren argitan. Baina honen alboan Konstituzio Auzitegiak 9.3 artikuluko atzera eragiteari buruzko beste interpretazio malguago bat aldarrikatzen du, xedapenak bere eragina oraindik gertatu *-burutu-* ez diren egoeratarako ezarri behar direnean. *Gradu ertaineko* atzera eragite hark ez omen luke joko Konstituzioaren 9.3 artikulua aurka. Gure kasuan, esandakoaren ondorioz, egiteke zeuden *-eta dauden-* sailkapenetara betekizun murriztaile berriak aplikatu litezke, nahiz eta espetxealdia ezarri ziren egitateak *-edota horien kondena-* legea indarrean sartu aurretikoak izan.

Honetaraino 7/2003ko LOak esaten zuena baina, horren gainetik, Espetxeetako Erakundearen Zuzendaritza Orokorrek bere lehenengo *Indikazioetan* (9/2003ko Instrukzioan) agindu zuen bezala, xedapen berrien atzera eragina ez zen murriztu behar erantzunkizun zibila ordaindu edota autoritateekin elkarlanean aritu behar izatera. Segurtasun-epeak ere atzera eragina eduki behar zuen eta hala aplikatzen hasi zen.

⁶ Ikusi, besteen artean, Konstituzio Auzitegiaren hurrengo epaiak: 126/1987, 197/1992, 173/1996, 182/1997 eta 273/2000.

Legearen gaintiko interpretazio honi laster egin zion aurre jurisprudentziak⁷ baina hortan interesgarrien eta pozgarrien suertatu zena erabilitako argudiobidea izan zen. Izan ere, segurtasun-epea aldi baterako xedapenak ez aipatzea gorabehera, epaile eta auzitegiek xedapen honen izaera substantiboa azpimarratu baitute. Segurtasun-epearen gaineko lege-arauketak ez du izaera prozesala eta ez dagokio ñabardurarik gabe betearazteko eraentza juridikoari. Bere izaera juridikoa substantiboa dugu eta, horren ondorioz, zuzenbide penal substantiboaren berme-erregimena dagokio, Konstituzioaren ikuspegitik 25 artikuluko legezkotasun printzipioaren doktrina sendo eta zorrotzarekin lotu behar dena.

9.3 artikuluko atzera eragiteko debeku *ahulagoa*, ikusten ari garen erakunde juridikoekiko arrotza izan behar da, askatasuna murrizten den zigorretan bestelako bermeen interpretazio salbuespenik gabekoa nagusitu beharko zelarik. Aipatu ildo jurisprudenzialak argudiobide material honi heltzen diola ematen du eta horregatik ez du onartu segurtasun-epearen kasuan inongo atzera eragina zilegia denik. Zuzenketa honi esker, eta ziurrenik Gobernu-aldaketak lagundurik, Espetxeetako Erakunde Zuzendaritza Orokorrak bere interpretazioa aldatu zuen eta gaur egun indarrean dagoen azkeneko 2/2005 Instrukzioan atzera eraginaren aldeko aipamen oro desagertu dira.

Bermeen aldeko azkeneko zuzenketa hau txalotzekoa da, zalantzarik gabe, baita Espetxeetako Administrazioak hori argi eta garbi onartu izana ere. Baina hori guztia segurtasun-epera murrizten da eta, orain arte behintzat, ez da eztabaidatu zein puntutaraino atzera eragina ere ez den onartzekoa, legeak baimentzen dituen gainerako betekizunetan (erantzukizun zibil eta elkarlanekoetan alegia). Gure ustez segurtasun-epearen kasuan dauden argudio materialak bestelakoetara ere eramatekoak direnez, konstituzio-aurkakotasun arazoa aurkeztea onena izango litzateke, 7/2003ko aldi baterako xedapen bakarra lege-antolamendutik behin betiko botatzeko.

⁷ Ikusi, guztien gaintik, Madrilgo Probintzia Auzitegiaren Autoa, 2004ko maiatzaren 6koa, 3. Oinarri Juridiko eta hurrengoak (Ar. 665/2004).

3. Aipatu zuzenketaz gaiz, bada bestelako zuzenketa oraingo honetan lege-ezarpenaren denbora-arloari, ez baizik eta ezarpenaren arlo materialari heltzen diona. Berriro ere funtsezko berme juridikoak nola ulertu behar direnekin zerikusia duen zuzenketa dugu.

Segurtasun-epea, arestian genioen bezala, bost urte baino gehiagorako zigorra ezarri den kasuetan soilik aplika liteke. Interpretazioaren arazo-iturri bost urte horien neurketa bihurtu zen. Bost urteak zigor bakar batenak izan behar al dira derrigorrez edota balioko luke, segurtasun-epea martxan jartzeari dagokionez, zigor ez hain astunak gehitzearen bitartez (hala nola, bi zigor, 4 eta bi urteko espetxealdiena) bost urte baino gehiago aterako balitz?

Arazoak begi-bistako garrantzi praktikoa zuen. Espetxeetako Erakunde Zuzendaritza Orokorrak bere lehenengo *Indikazioetan* (9/2003 Instrukzioan) erruztatuaren aurkako interpretazioa berea egin zuen, segurtasun-epea bai zigorren gehiketa aritmetikoaren ondorioz (ZK 76 art.) bai *birbatzearen* ondorioz (*refundición* izenekoa, Espetxeetako Araudiaren 193.2 art.).

Interpretazio honen zuzenketa, beste behin batean, jurisprudentziak ekarri du⁸ bi argudiotan oinarria harturik: erruztatuaren aurkako interpretazio zabala onartzerik ez dagoen argudioan batetik eta argudio sistematikoetan bestetik. Alegia: legeak baimentzen ez duen kasuetara segurtasun-epea analogiaz eramaterik ez dago, legezketasun-printzipioarekin loturik doan berme ukazina delako. Eta, gainera, epaileek nabarmentzen dute, Zigor Kodeak beste erakunde juridikotan ezberdindu ohi duela "ezarritako zigor" eta "ezarritako zigorren gehiketa"ren artean (hala nola, zigor askatasun-gabetzailearen betearazpena etetea). Hortaz, segurtasun-epearen kasuan aipatu ezberdinketa egin ezean, ulertu beharra dago legegileak ez duela arauketa berria zigorren gehiketara eraman nahi izan. Azkenik, kondenak birbatzeari dagokionez, hemen kondenak –ez zigorrak– dira gehitzen direnak, baldintzapeko askatasunaren epe-neurketa egiteko Espetxeetako Araudiaren 193.2 artikuluari jarraiki. Xedapen honen *arima* ez dago, analogiaz, baldintzapeko askatasuna ez

⁸ Ikusi, batez ere, Bartzelonako Probintzia Auzitegiaren Autoa, 2004ko ekainaren 30ekoa, 2. Oinarri Juridikoa (Ar. 219866/2004).

den segurtasun-epearen kasura eramaterik, berriro ere debekatutako analogia *in malam partem* izango zelako.

Jurisprudentiaren jarrera eta argudiobide sendo eta argiei ezin eutsiz Espetxeetako Erakunde Zuzendaritza Orokorrak bere interpretazioa aldatu egin du indarrean dagoen azkeneko 2/2005 *Instrukzioan*.

4. Bermeen errespetuaren inguruko azkeneko zuzenketa bat aipatu nahi dugu. Erantzukizun zibila ordainduta egon behar den betekizun berriak okerreko tankera aurkeztu du hasiera batetik. Izan ere, hitzez hitz, diru-erantzukizunak ordainduta egon beharra, *objektiboki*, galdatzen baitu lege-testuak. Espetxeetako LO Orokorraren 72.5 artikulua luzeak, ordea, interpretazio objektibo hutsa egiteko lehenengo oinarria eman ondoren, bestelako irizpideak aipatzen ditu hura neurtzeko, barneratuaren ordaintzeko borondate eta jarrera *subjektiboa* modu argian kontuan hartzen dituztenak.

Espetxeetako Erakunde Zuzendaritza Orokorrak ez zion oro har interpretazio objektiboari heldu, ekonomiarekin zerikusi zuzenekoa duten delituetan izan ezik⁹. Eta azken hau berriro ere ez dago onartzerik, erruduntasun printzipioaren eta berdintasun printzipioaren aurkakoa izan daitekeelako. Interpretazio objektibo hutsa dirudunen aldeko eta txiroen aurkako lege-arauketa bilakatu ahal da eta, horregatik, jurisprudenziak bultzaturik¹⁰, Espetxeetako Administrazioak (2/2005 *Instrukzioan*) interpretazio objektibo-subjektiboa delitu guzti-guztietara eramanez izana pozgarria da.

2. ESPETXEALDIA BETEARAZTEKO EREDUA ETA TERRORISMO-DELITUAK: AZKENEKO HAUSNARKETA

⁹ Gogoratu beharra dago, 72.5 artikuluan bi eraentza juridiko ezberdin ezartzen direla: bata, orokorra, delitu guztietarakoa; eta bestea, berezia, gizarte-ekonomiazko ordenaren aurkako delitu eta antzekoentzakoa. Bigarren delitu-multzotan, legegilearen benetako *leit motiv* izandakoetan alegia (gogora dezagun *Roldan* kasua), interpretazio zorrotzera bultzatu zen.

¹⁰ Ikusi, guztien artean, soil-soilik, hurrengo Autoak: Bartzelonako Probintzia Auzitegiarena, 2004ko ekainaren 30ekoa, 1. Oinarri Juridikoa (Ar. 219867/2004); 2005eko otsailaren 4koa, 1. Oinarri Juridikoa (Ar. 83457/2005); 2005eko otsailaren 25ekoa, 1. Oinarri Juridikoa (Ar. 272/2005).

1. Lege-aldaketan edukia alde batera utzirik, xedapen eta betekizun berriak ezartzeko orduan oinarrizko bermeen gaintik pasatzeko asmoa begi bistakoa zen eta, horregatik, ezin zen jurisprudentziaren aldetik gehiegikeria zabarrenak zuzentzeari ekitea besterik espero. Arestian jarritako adibideak zuzenketa horietako batzuk, ziurrenik esanguratsuenak eta eztabaidatuena, dira, printzipio nagusien urraketak indargabetu eta askatasunen Estatu baten egoera normalera itzultzeko bidea ematen dutenak. Izan diren zuzenketak ongi etorriak izan daitezzen baina ez dira izan, behar ziren guztiak, ezta izan behar ziren neurritz edota zabaltasunez.

Dena dela norabide-zuzenketek ez gaitzabela nahastu: lege-aldaketek dakarten ereduak, terrorismo-delituetan espetxealdia betearaztekoak alegia, bere hortan darrai eta aipatu berme-eztabaidek ez dute eredu ezta urrundik ere auzitan jarri. Horregatik lan honen izenburuan norabide-zuzenketei buruz hitz egiten genuen eredu-*ziabogaren* ondoan, lehenengoek azkenekoa funtsean aldatu ez dute-eta. Beste era batera esanda: berme-eztabaiden adarrek ezin dute izkutatu eredu berria ezarri duen zuhaitza eta adar ustel batzuk moztu badira ere, zuhaitz berria –eredu berria- hor dugu, iraganean jaun eta jabe zen gizartean birsartzeko printzipioa behin betiko alboratzen duena.

2. Terrorismo-delituetan espetxealdia betearazteko eredu berria ez da *zerutik* erortzen, zigor zuzenbidearen eta, areago, gizarte kontrolaren kultur-sistema formal zein ez-formal osoaren funtsezko *iraultza* baten barruan kokatu behar da-eta. Eta *iraultzaz* ari gara, izan ere azkeneko bi mendeetan izan diren zuzenbide penaleko printzipio nagusi asko lehenengo aldiz *zeharo* eta oso azkar aldatzen –eta alboratzen- ari baitira. Oraindik esatekoa balioztatu gabe, hona hemen *GARLAND* soziologoaren azterketa deskribatzaileari helduta¹¹, aldaketa-gako batzuk, kontrolaren pentsamolde goitik beherako bilakaera estrukturalaren berri eman diezaguketenak.

GARLANDen esanetan, aldaketa ikustekoa da lehenik eta behin birgisarertzeko paradigma baztertu delako, tratamenduaren ideologiaren ordeztu –edota horren gaintik-helburu ordaintzaileak, inokuizazioa eta arriskuaren kudeaketa hutsa nagusitu direlarik.

¹¹ GARLAND, David, *La cultura del control* (Máximo Sozzo Itzultzailea), Gedisa, Bartzelona, 2005, *passim*.

Jendeak orain eskatzen duena babesa da, delitugilea gizartean birsartzeko ahaleginari uko egin behar bazaio ere. Horren argitan ulertzekoa da justiziaren alderdi sinboliko eta komunikatiboa inoiz baino gehiago present egotea, delituak jendearengan pizten duen haserrea beren beregi eta konplexurik gabe adierazten delarik. Herriaren justizi egarria bideratzeko tresna nagusietako bat politika kriminala dugu, dagoeneko adituak eta teknikoak politika hura egiteko orduan kanporatuak izan direlarik. Zuzenbide penal berria *herriak* berak biktimaren izenean egiten du, biktimaren interesa eta herri-interesa nahasturik, haserre-sentimenduak eta mendeku-griñak bultzaturik. Delitugilearen nagusitasunaren ordeztu, biktimak du orain lehentasuna, <<*gehiketa zero*>> ematen duen joko baten arauen arabera: alegia, biktimaren alde egiten dena, delitugilearen aurkakotzat jotzen da eta alderantziz.

Delitua eta delitugilea ikusteko modu berriak baditu, nola ez, bere ondorioak espetxealdia betearazteko fasean ere. Lehenik eta behin aldaketa antropologikoa gauzatu da, delitugilea birgaitzeko aukeratan gehiago fio ez delako. Delitugilea ez da familia-, gizarte-arazo edota arazo patologikoen ondorioz delitua egiten duen pertsona, baizik eta guztion kaltetan jarduera deliktiboa aukeratu duen gizabanako arrunta, berekoia, onura jakin bat atera nahian. Delitugileak gu guztioi alde modu ez zilegian atera nahi digu. Delitugile arrisku-iturri bilakatzen da, gu mehatzatzen gaituena, eta ñabardurarik gabe (*zero tolerantzia*) kontrolpean jarri beharra dago: kosta ala kosta.

Aldi berean berme-kultura modernoaren oinarrian zegoen Estatuarekiko *–Leviathan–* mesfidantza desagertu egiten da eta ez da lehenik eta behin irudikatzen herri-botereen gehiegikerien arriskua. Aitzitik, Estatuari galdatzen zaio gure beldurrak uxatu eta segurtasuna bermatu behar dituela, lehengo bermeen eta mugen gainetik pasatu behar bada ere. Lehengo bermeak, orain astun eta malgutasunik gabekotzat jota, dagoeneko ez dira ulertzen. Estatuta ez da mugatu beharrekoa, botere gero eta handiago behar duen erakundea baizik, izugarri bilakatu zaizkigun beldur berriei aurre egin ahal izateko. Delitugile izugarrien irudiak (*delitugile basati, bihotz gabekoa, piztia...*) gure gizartearen imaginarioan nonnahi ditugu, baita adingabeen delituetan ere (*gazte oldarkorrak...*); beraz ez gaitezen harritu, hori guztia erabili bada, modu *naturalean*, irtenbide errepresiboak indartzeko.

Hemendik ulertzen da, beldur berri eta handiagoen aurrean, espetxea gogortu, luzatu eta zabaldu behar omen dela. Espetxearen mundu iluna, orain arte guztion begietatik izkutatua, *ultima ratio* izatetik *prima ratio* izatera pasatu da, gizartearen lasaitasuna eta arriskuen kudeaketa ziurra bermatzeko. Gartzelaren helburu nagusia ez da delitugilea gizartearentzat berreskuratzea, baizik eta hura zigortzea, kontrolatzea, disziplinatzea eta, hala denean, hura inokuizatzea.

3. Lan honetan zehar aztergai izan diren lege-aldaketen edukia aipatu testuinguru orokorrean inongo arazorik gabe txertatzen dira. Lege-aldaketa berriek ez dute, edukiz, delitugile berriro ere sartzeko helburu. Bestelako logika zigortzailearen esanetara daude. Eta hori hobeto ikustarazteko azpimarra ditzagun lege-aldaketen bi ezaugarri nagusi: bata, espetxealdia betetzeko modua –gradueta aurrera egitea, sailkapena...- denbora pasatzearen menpe argi eta garbi egotea; eta bestea, *arriskutsutasun ideologiko* berri baten protagonismoa.

Teoriaz Espetxeetako LO Orokorren eredua indibidualizazio zientifikoaren sistema dugu, preso bakoitzaren azterketa egin ondoren (gizartean birsartzeko) tratamendurik egokiena sustatzen duena. Denborak ez luke zertan halabeharrez eragin beharrik tratamenduaren gradu batean edo bestean sailkatzea, kondenatuaren inguruko diagnostiko eta iragarpena baizik. Aztertu ditugun aldaketek, ordea, badute helburu argia: gradu onuragarrien atea ixtea. Hori inon baino argiago islatu da terrorismo-delituetan. Gogora dezagun, esaterako, segurtasun-epea, terrorismo-delituetan, atzera bueltarik ez duela; edo baldintzapeko askatasuna modu ez ohikoan aurreratzeko aukerak terrorismo-delituetan *ex legem* erabiltzerik ez dagoela; edo delitu-pilaketen kasurik gogorrenetan 40 urte benetan –eraentza itxian- betetzeko erregimen berezia ezarri dela. Kasu hauetan, guztietan, denborak –ez presoaren gaineko azterketa bakoiztua ezta horren iragarpen kriminalak- ezartzen du espetxealdia betetzeko modua.

Baina horren ondoan, eta funtzio osagarria betez, bestelako betekizunak era berean terrorismo-delitugilea espetxe barruan edukitzera bideratzen dira, beste behin batean birgizarteratze logika eta ereduaren aurka joz. Adibiderik argiena, presoari jarduera

deliktiboa bertan behera uzteko eta autoritateekin elkarlan aktiboan jarduteko eskatzen duen betekizun berria dugu. Taldekidea salatu beharrak eta talde terroristaren *inguruan* dauden talde orotatik desbinkulatu beharrak ez du zerikusirik presoaren gainean egin behar den gizartean birsartzeko iragarpenarekin. Betekizunaren oinarria ez da delitugileak egin dituen delituen gaineko jarrera, baizik eta jarrera ideologiko hutsa eta etorkizunean eraman nahi duen bizimodua, inguru sozial jakin batzuekiko jarrera eta iritzia zuzenean kriminalizatuz, hori guztia egitea balitz bezala. Betekizun berri honen atzeko abiapuntua ideologia jakin baten arriskutsutasun aurreiritzia da, neurri handi batean Alderdien Legean (6/2002 LOan) zegoen *diagnostikoa* esparru honetara ekarriz. Badirudi talde terroristaren muina eta horren inguruan dagoen azpiegitura kriminala, inguruan dagoen ideologia, talde politiko eta gizarte esparru osoekin –zentzu zabalean- identifikatzen dela. Logika horri helduta, presoak horrekin guztiarekin lokarria apurtu behar du, beren beregi gainera, horri loturik egotea *per se* krimengilea bailitzan.

Baina ideologiak, aspalditik dakigu, besterik gabe ez du delitu egiten. Ideologia-*iragazki* bat ezarri nahi izan da, hortaz, gure aburuz, hirugarren gradua edo baldintzapeko askatasuna legez baztertuta ez dauden kasuetan ere *de facto* indargabetzeko. Izan ere elkarlaneko betekizuna delitu guztietan –eta ez soilik astunenetan- ezarri behar denez, horrek bermatzen baitu terrorismo kasu guztietan askatasuneko erregimenak indargabeturik gertatuko direla. Arestian aipatzen genituen ildo politiko kriminal berrietatik abiatuz, ideologia jakin bateko presoak espetxe barruan eraentza itxian egotea bilatzen da, ideologia horri –ez soilik jarduera deliktiboak egiteari- uko egiten ez zaion bitartean, egindako delituarengatik ordain dezaten *merezi* duten bezala eta berriro ere kalterik egiteko aukera *inoiz* eduki ez dezaten.

4. Eredu aldaketa (birgizarteratsetik inokuizazioarentzako *ziaboga*) gauzatu dela argi dago eta delitu guztietan ez ezik, terrorismo-delituetan ere modu nabarmenagoan *ad hoc* lege-arauketa zorrazago bati esker. Aipatu *ziaboga* gauzatzeko ildo nagusiak (denbora pasatzearen irizpidearen nagusitasuna eta arriskutsutasun ideologiko berria) ere agerian gertatu dira. Baina oraindik falta da azkeneko ñabardura, eredu berriaren benetako irudia antzemateko eta etorkizuna iragartzeko are zailtasun gehiago ekarriko dizkiguna. Alegia,

eredu-ziaboga egitez gauzatu arren, ikuspegi formal, terminologiko eta sistematikotik hori aitortu gabe egin da. Legegileak aztertutako aldaketak egin ditu baina ez du espetxeetako antolamenduaren beste artikulutan aldaketarik sartu ezta eredu-aldaketa egiten ari zela inoiz adierazi ere. Horren azalpena hurrengoa izan liteke: gertatzen ari den aldaketa estrukturala kontrolaren kultur osoan ez da kontziente izaten ari. Ez da oraindik eredu jakin bat, iparra markatzen duena, baizik eta mugimendu oso bat, indartsua, baina oraindik ere egituratu gabekoa. Etorkizunak esango du zein tankera, behin betikoa, hartzen duen eredu berriak. Bitartean, Espainiako legegileak aldaketa nabarmenak bultzatu ditu, baina ez du eredu-aldaketaren kontzientziarik.

Areago, aldaketok birgizarteratzearen ideologiarekin bat egitera behartu nahi ditu, aldaketa gehienentzat giltzarria *gizartean birsartzearen aldeko iragarpen bakoiztua* izateak argi asko erakusten duen moduan. Izan ere, erantzukizun zibilaren inguruko betekizun berria edota elkarlan aktiboaren ingurukoa formalki aipatu birsartzeko iragarpenaren osagai berriak baitira, horiek egon ezean birsartzeko iragarpen positiboa izango ez delarik. Beraz betekizunak formalki eta terminologikoki presoaren birgizarteratzeko baldintzak dira, horien benetako edukia bestelako logika prebentibo eta ordaintzaileari egokitzeak baldin badira ere. Eduki berriak eduki zaharren moldetan sartu nahiak interpretazio arazo gehiago eragingo ditu ez bairik gabe, gauza guztiek bezala erakunde juridikoek ere zentzua galtzen dutelako esana eta izana bat ez datozenean.

Baina aipatutakoak bete dezakeen estalki ideologikoaren funtzioa gorabehera, horrez gain nahasketa honek gizartearen eta esparru juridikoaren arteko aldea areagotu besterik ez du egingo, legearen ezarpena, jendeak dagoeneko onartzen ez duen birgizarteratzearen izenean aurrera eramango delako, birgizarteratzearen deskredito handiagoa ekarriko duena.

5. Lan honetan zehar esandakoari ezkorregia eriztuko dio norbaitek. Areago: norbaitek pentsa lezake ez dagoela itxaropenik. Aldi gogorretan bizi gara berme-kultur juridikoaren ikuspegitik. Badirudi historian zehar hainbat aldiz saiatu den politika kriminal gogor eta errukirik gabekoa beste behin batean itzultzen ari dela eta aztertutako espetxeetako lege-aldaketak horren adibide garbiak besterik ez dira. Baina gogoratu beharra dago historiaren

bukaera ez dela behin betiko heltzen –ez bederen gaur arte- eta mugimendu historikoak aldi baterakoak izaten direla. Eta horren kontzientzia hartzea ez da garrantzirik gabeko zerbait. Gauden egoera historikoaz jabetzea eta horrek zein ezaugarri nagusi aurkezten dituen antzematen hastea, molde juridikoen aldaketak –eta horien *iraultza*- sustatzeko lehenengo urratsak izan ohi dira. Horregatik lan honetan zehar Euskal Herriaren zati batean eragina izaten duen espetxeetako politika aztergaia izan dugu. Eta diagnostiko baten bila, aldaketok Euskal Herriko espetxeetan ez ezik, mendebaldeko zigor kultur osoaren mugimendu estrukturaletan ere gertatzen ari direla baieztatu ahal izan dugu. Lan honek, gure herriaren egoera, hortaz, nazioarteko mugimendu politiko kriminal nagusien testuinguran txertatzeko balio izan badu, hori ez zen ekarpen makala izango eta berez etorkizun hobe baten itxaropena pizteko lehenengo zimentarria. Hala izan bedi!
